

**Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 20.051.235
Карпатського національного
Університету імені Василя Стефаника
доктору мистецтвознавства,
професору, професору кафедри
дизайну і теорії мистецтва
Бабій Надії Петрівні
(76018, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57)**

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертаційну роботу
Левицького Андрія Степановича
«Концепції декоративності в реставрації кінця XX початку XXI
століття»**

**представлену на здобуття ступеня доктора філософії
Галузь знань 02 Культура і мистецтво,
Спеціальність 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація**

Під час великої війни, що триває в Україні вже багато років, коли гинуть пам'ятки історії, культури та мистецтва, слід з особливою увагою ставитись до генерації науковців, що пов'язують свої дослідження зі справою збереження та відновлення культурної спадщини. Саме такою роботою є дисертація Андрія Степановича Левицького, яка присвячена питанням декоративності в реставрації архітектурних об'єктів.

Актуальність теми дисертації не викликає жодних заперечень, як і більшості дисертацій, що присвячені реставрації пам'яток у час війни, але в самому тексті наукової роботи актуальність потребує конкретизації в формулюваннях.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни. У запропонованому для захисту тексті дослідження вперше сформульовано поняття концепції декоративності в реставрації; здійснено комплексний аналіз явища декоративності архітектури; проведено порівняння підходів різних країн до реставрації декору архітектурних пам'яток (України, країн Західної Європи та Японії); проаналізовано семантичний аспект декоративності архітектури; проведено аналіз реставраційних підходів щодо збереження декоративних елементів архітектурних пам'яток Східної Галичини; розроблено методику формування концепцій декоративності в реставрації; сформовано концепції декоративності в реставрації кінця XX – початку XXI століття;

охарактеризовано особливості концепцій декоративності в реставрації кінця XX – початку XXI століття в Східній Галичині; встановлено вплив зв'язку суспільної думки та пріоритетних цілей реставрації будівель. Удосконалено методику дослідження декоративності в реставрації архітектури. Доповнено характеристики декоративності світової та української архітектури; соціологічні дані, які репрезентують особливості суспільної думки щодо вигляду реставрованих будівель.

Дисертацію виконано в Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника, Міністерство освіти і науки України, м. Івано-Франківськ, під науковим керівництвом докторки мистецтвознавства, професорки Дундяк Ірини Миколаївни. Висунуте наукове завдання реалізоване повною мірою; дослідник демонструє високий рівень володіння методологією наукової роботи, глибоке розуміння предметної області та здатність до комплексного інтерпретаційного мислення.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності. Дисертаційна робота А. Левицького повністю відповідає змісту та вимогам освітньо-наукової програми «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» третього рівня вищої освіти за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація галузі знань 02 Культура і мистецтво. Вона є самостійним і завершеним науковим дослідженням, що свідчить про глибоке занурення здобувача в проблематику та його значущий особистий внесок у розвиток мистецтвознавства.

Результати перевірки дисертації на наявність текстових збігів засвідчують відсутність недоброчесних практик, таких як плагіат, фабрикація чи компіляція. Усі залучені джерела та цитати інших дослідників коректно оформлені згідно з вимогами наукового цитування, що підтверджує високий рівень академічної доброчесності автора.

Мова та стиль викладення результатів. Дисертація виконана українською мовою, відзначається послідовною логікою викладу, чітким формулюванням дослідницьких питань та коректним застосуванням наукової термінології. Автор формулює свої думки з дотриманням академічного стилю, що забезпечує як доступність, так і наукову обґрунтованість поданої інформації.

Структура дисертації. Дисертація складається з анотації, змісту, переліку термінів та визначення понять, вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел та літератури, додатків. Обсяг дисертації — 295 сторінок, з яких 176 сторінок основного тексту, 63 сторінки з ілюстраціями, 4 додатки, 30 сторінок посилань на літературу з 234 позицій.

У вступній частині роботи чітко окреслено основні положення дослідження, де мета сформульована зрозуміло та аргументовано. Аналіз змістової структури

трьох розділів демонструє комплексну реалізацію тематики, при цьому поставлені завдання викладено логічно й послідовно. Представлені висновки підтверджують наукову новизну, оскільки зібраний і систематизований матеріал охоплює малодосліджені аспекти, що вперше розглядаються з комплексної методологічної позиції.

Перший розділ дисертації, присвячений тлумаченню дефініцій «декоративність», «культурна спадщина», міжнародним документам та пам'яткоохоронним організаціям, історичним паралелям. На думку опонента, ці загальновідомі речі можна було подати стисло через словник у додатках до дисертації. До того ж, хотілося б відокремити джерела та наукові публікації в окремі змістові блоки розділу. Відсутні висновки до розділу.

Другий розділ містить огляд публікацій з історії реставраційних концепцій, а також розгорнуте визначення поняття декоративності, його семантику та загальне значення. Як і в попередньому розділі, зайвим є розгорнуте тлумачення дефініцій («концепт», «концепція»). Відсутні висновки до розділу.

Третій розділ, присвячений різним прикладам реставрації та ремонту пам'яток архітектури, а також соціологічним дослідженням щодо сприйняття глядачами різних методів відновлення пам'яток. Відсутні висновки до розділу.

Висновки дисертації логічно узгоджуються з поставленою метою та дослідницькими завданнями, повністю відображаючи основні результати проведеного дослідження. Оформлення роботи відповідає вимогам наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 щодо оформлення дисертації.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи. Основні положення дисертації висвітлені у 3 статтях, надрукованих у наукових виданнях, затверджених МОН України як фахові для спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, та 4 – у збірниках тез наукових доповідей звітних, всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій.

Зазначені публікації всебічно висвітлюють основні етапи проведеного дослідження та розкривають його ключові положення. Усі роботи виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи. Попри гарний науковий рівень дисертації, є деякі зауваження, переважно рекомендаційного характеру:

1. На думку опонента, певного уточнення потребує те, що саме автор дисертації розуміє під «реставрацією». В розділі 3 вказані позитивні та негативні приклади реставрації, але те, що подано як негативний приклад реставрації, не має відношення до професійної реставрації. Мається на увазі встановлення сучасної мозаїки в храмі у Галичі (с. 134), знесена садиба Гриневичів (с. 135), кам'яниця 5 на Площі Ринок, яку перебудували (с. 136), знищені розписи М. Сосенка у

Славському (с. 137). З незрозумілих причин в дисертації це подається як «вдалий» чи «невдалий» приклад одного й того самого явища.

2. Некоректним є посилання на досвід Німеччини у відновленні культурної спадщини після Другої світової війни (с. 129), бо ні Берлін, ні Дрезден, ні Кельн, на жаль, не були відновлені. Відновлення торкнулось лише окремих громадських будівель. В окремих містах відновлення історичних будівель триває і зараз. У більшості будинків Берліна відновлена тільки функціональна частина (сіра «коробка», що позбавлена декору), в Дрездені відновлений невеликий квартал навколо королівського палацу та Фрауенкірхе, все інше – переважно радянська та сучасна забудова. В Кельні збережені лише культові споруди та вокзал із мостом Гогенцоллернів, все інше – переважно повоєнна забудова. На думку опонента, досвід Німеччини не може бути розглянутий як зразковий.

3. Автор дослідження, посилаючись на дисертацію реставраторки В. Зайцевої, критично відгукується про реставрацію розписів та іконостасу Троїцької надбрамної церкви Києво-Печерської лаври через видалення пізніх нашарувань як про реставраційні роботи, що суперечать Венеційській хартії 1964 р. (с. 121). Такі заяви вимагають детального обґрунтування. В самій хартії, в п. 11, хоча і стверджується про необхідність збереження всіх нашарувань, допускається їх видалення, якщо автентична частина має велике значення, а нашарування не має, в даному випадку, мистецької цінності.

4. На с. 140–141 автор дисертації несподівано переніс читача з України в Рим, де подав критиці результати реставрації розписів Сикстинської капели. «В результаті було відновлено естетичну цілісність декоративності, але втрачено важливий шар історичної та мистецької цінності розписів». Незрозуміло, на основі чого зроблений цей висновок, бо вище автор дисертації вказав, що реставратори Ватикану видалили лише кіптяву та залишки попередніх реставрацій.

5. В дисертації є дивні словосполучення, наприклад: «сучасний стиль» (?), коли автор тексту описує відновлений королівський палац у Берліні (с. 127), «класичні догми консервації» (?) (у висновках); «стан декоративності» (?) (у висновках); «Водночас, сам факт посиленої уваги громадськості до процесів реставрації та відновлення пам'яток підтверджує важливість декоративності в збереженні культурної спадщини» (с. 142) та ін.

6. Незрозумілою для опонента залишилась ідея соціологічного дослідження щодо очікуваних результатів реставрації і захопливий опис волонтерських проєктів. Реставрація – це сфера діяльності професіоналів,

відповідно волонтерська діяльність (якщо волонтер не є фахівцем з реставрації) може бути зведена до збору коштів чи прибирання приміщення або встановлення риштувань. Все, що стосується проектування та виконання певних операцій з консервації та реставрації, повинен робити лише фахівець під керівництвом реставраційної ради та більш досвідченого реставратора – наукового керівника, в іншому випадку в «реставрації» будуть катастрофічні наслідки, як це було у Славському чи на інших об'єктах, згаданих в дисертації. Тобто бачення задач реставрації замовником, громадою, пересічним любителем мистецтва реставратор не повинен враховувати!

7. В висновках до дисертації відсутні перспективи подальших досліджень, було б цікаво їх почути.

Висловлені рекомендації та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Висновок про дисертаційну роботу. Вважаю, що дисертаційна робота здобувача наукового ступеня доктора філософії А. Левицького виконана на високому науково-теоретичному та методологічному рівні, відповідає принципам академічної доброчесності та є завершеним і самостійним науковим дослідженням. У роботі представлені вагомі теоретичні напрацювання та практичні результати, що сприяють вирішенню актуального наукового завдання, важливого для розвитку мистецтвознавства. Дисертація за рівнем наукової новизни, практичним значенням і якістю виконання повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, визначеним у пп. 6–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії...», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44.

Ураховуючи зазначене, А. Левицький заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Опонент:

кандидат мистецтвознавства, доцент,
зав. кафедри реставрації та
експертизи творів мистецтва
Харківської державної академії
дизайну і мистецтв, професор

Вячеслав ШУЛКА